

Широта представлення народного життя в романі Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

Композиція роману складна: він має **чотири частини, тридцять розділів**. Кожний структурний компонент підпорядкований розкриттю причин того, чому люди стають злодіями, розбійниками, власне «пропащою силою».

Перша частина складається із семи розділів: **«Польова царівна», «Двужон», «Дитячі літа», «Жив-жив!», «Тайна-невтайна», «Дознався», «Хазяїн»**. У цій частині знайомимося із Чіпкою, Галею, Мотрею, дізнаємося про батьків Чіпки, його дитинство та юність, а також про Грицька та Христю.

Друга частина описує 100-річну історію села Піски й структурно охоплює з восьмого по тринадцятий розділ. **«Січовик», «Піски в неволі», «Пани Польські», «Махамед», «У москалях», «Максим — старшим»** — такими є назви кожного з розділів.

У цій частині читач мандрує в минуле: у центрі уваги — історія закріпачення села Пісок через три сюжетні лінії: історію села, роду Максима Гудзя та панів Польських.

Саме перші дві частини вражають читача детальним описом картин народного життя: перетворення козаків на «покірних волів», скасування Гетьманщини, зруйнування Січі, польське повстання, запровадження Катериною II кріпацтва на землях України.

Третя частина починається чотирнадцятим і завершується двадцять другим розділом. Хронологія подій дає можливість відстежити, як Чіпка поступово стає злочинцем. У розділі **«Нема землі!»** оповідається про чоловіка з Дону, який заявив і довів у суді свої права на Чіпчину землю.

«З легкої руки» — розділ, у якому секретар Чижик просить хабаря в розмірі 50 карбованців. Чіпка, не маючи таких грошей, стає на шлях пияцтва. **«Товариство», «Сповідь і покута», «Перший ступінь», «Слизька дорога»** — це розділи про моральну деградацію головного героя.

Двадцятий розділ **«На волі»** оповідає про оголошення волі й вимушене відстоювання своїх прав селянами.

Розділи **«Сон у руку»** і **«Наука не йде до бука»** демонструють, що Чіпці ще притаманне все людське: спокута, молитви, пошана до матері та дружини. Однак так було лише вдень, а вночі Ничипір Варениченко приєднався до гурту лихих розбійників.

Четверта частина складається із семи останніх розділів, у яких Чіпка остаточно стає «пропащою силою».

«Невзначай свої» — розділ про зустріч із друзями-розбійниками й продовження грабунків. «Розбишацькою дочкою» виявилася Галя — «польова царівна» з першого розділу. Чіпка запропонував їй вийти за нього заміж, а вона погодилася лише за однієї умови: якщо він покине розбійницьке ремесло.

«Козак — не без щастя, дівка — не без долі», «На своїм добрі», «Новий вік» — це розділи про весілля Чіпки й Галі, відновлення господарства, повагу до Варениченка серед односельців. Але **«Старе — та поновлене»** і **«Лихо не мовчить»** уже своїми назвами засвідчують подальшу деградацію головного героя.

Останній, тридцятий, розділ **«Так оце та правда!»** містить кульмінацію та розв'язку роману — убивство родини; порятунок дівчинки, яка зуміла втекти й розповісти про те, що сталося; самогубство Галі та подальші події села Піски.

Своєрідність композиції роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» полягає в багатоплановості сюжету, екскурсах у минуле, публіцистичних відступах.

Сюжетні лінії роману:

- рід і життя Чіпки;
- рід і життя Максима Гудзя;
- Грицько та його дружина Христя;
- пани Польські;
- історія села Піски.

Соціальна картина роману — пани і чиновники, селяни, козацькі нащадки.

Пани представлені **сімейством Польських**. За вірну службу цариця Катерина подарувала пану Польському земельний маєток. Уперше прибувши в село Піски, він відчув опір вільних людей та їхнє небажання вставити свою шию в ярмо, бо ж відтепер вільні люди перетворилися на закріпачених. На другий день генерал привів москалів, які швиденько прикладами гвинтівок заспокоїли непокірних і встановили новий порядок: *«Платіть чинш за землю, а там — живіть собі, як самі знаєте... Моє місце в столиці», «Як провчили, він хотів утопитись, та люди не допустили... А пан знову вибив, щоб не топив кріпацької душі, бо за неї треба подушне платити!»*

Джепело: ukrLit.net

Незабаром у селі з'явилися вдова-генеральша та її синочки. Спочатку на місці селянських обійсть вона наказала звести палац, а згодом віддала наказ *«знести і всі селянські помешкання навпроти палацу»*.

Селяни ходили на панщину по чотири-п'ять днів на тиждень, зносили у двір курей, гусей, яйця, щоб мали з чого пани дорогих гостей зустрічати.

Крім панів Польських, у романі діють інші визискувачі та явні злочинці. Наприклад, Чижик, секретар суду, — хабарник, людина хитра й підступна. Попович Шавкун, *«чоловік ні дурний, ні розумний»*, канцелярист пана Польського.

Панас Мирний у яскравих художніх образах розкрив антинародну суть кріпосництва, показав справжній зміст царських реформ.

У романі Панас Мирний зумів показати українське селянство з різних позицій. Працьовиті, розумні, щедрі душею і водночас скупі на добре слово нещасній дитині, заздрісні до чужого багатства, боязкі й запопадливі перед панами — усе це українські селяни.

Селянство представлене образами Чіпки Варениченка, Мотрі, Христі, про яких ми поговоримо дещо згодом.

Грицько — товариш Чіпки з дитячих літ. Сирота й бідняк, він мріяв про теплу хату, жінку та дитину. І тяжкою працею досягнув омріяного: *«Купивши ґрунт, почув себе Грицько зараз іншим, немов на аршин виріс... Грицько тепер зовсім іншими очима дивився на людей: до багатців горнувся, а на голоту дивився згорда»*.

Голотою називали бідних людей, злиднів, яких Грицько не дуже шанував. Невдачі, бідкування, злидні породили в хазяйновитого парубка егоїзм, байдужість до долі інших, корисливість.

Представлені в романі й нащадки козаків, насамперед це образи січовика Мирона Ґудзя та його внука Максима. Мирон, як справжній козарлюга, самовіддано бореться за волю своєї родини й намагається передати козацький дух бодай одному з онуків.

Що ж до його онука Максима, то з дитинства розумний і сміливий хлопець, в юності перетворюється на шибеника, ледарює, не слухає батьків, безчестить дівчат і пиячить. Батько змушений віддати Максима до війська, той стає москалем.

Служба в царській армії робить козацького нащадка людиною без сорому й честі. Він водить солдатів на «прокормлення», хоч насправді йдеться про звичайні грабежі. Отримавши звільнення від служби за хабар, Максим повертається в Піски з дружиною Явдохою та дочкою Галею, будує дім-фортецю і продовжує своє злочинне життя: грабує заможних і

Джерело: ukraine.net

ділиться зі спільниками «здобиччю». Під час одного з пограбувань його вбивають. Таким чином, автори презентують яскравий тип трагічної особистості, «пропащої сили», який був морально зіпсований солдатчиною.

Змальовуючи історію села Піски, автор хоче показати причини еволюції головного героя Чіпки Варениченка. Адже саме з тих уярмлених українців, повних несвідомого і грізного, немов ревіння вола, протесту, він пішов у жорстоке життя.

Практичні завдання

Максим — онук січовика, вихований на переказах про запорозьку славу, проте любов до волі та сила характеру не допомогли йому стати чесною та порядною людиною. Дослідіть еволюцію образу Максима, його поведінку в юності, у солдатах. Які характерні риси образу Максима? Чи можна Максима, як і Чіпку, назвати «пропащою силою»? Чому?

Що додатково почитати й подивитися?

- Аудіо «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» | Підготовка до ЗНО.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dMNqJIFEMPo>
- Мирний. Хіба ревуть воли. Короткий сюжет.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=l58UQqd39Bo>
- Анонс вистави «Хіба ревуть воли, як ясла повні?...» Львівського академічного обласного музично-драматичного театру імені Юрія Дрогобича.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=g0JeBV8ZtNQ>
- АФІША-WEEKEND: вистава «Хіба ревуть воли, як ясла повні?».
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0cUf2l7bes8>